

INGLIZ TILINI O'QITISHDA POST METOD METODIKASINI TA'LIMDA QO'LLASH

*Yakupova Zuhra Allanazarovna,
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, doktoranti*

Annatsiya. Til o'qitish jarayonida post-metod pedagogikadan foydalanish muhim hisoblanib bunda o'qituvchi va talaba o'rtasida vaziyatdan kelib chiqqan holda jonli muhit va muloqot yaratish imkoniyatiga ega bo'lishdir. Post metodik pedagogikasi talabalarga real muhitda ravon va lingvistik qonun qoidalarga rioya qilgan holda erkin muloqatga kirisha olishga yordam beradi. Ushbu maqolada xorijiy tillarni o'qitishdagi metodlarning ajralib turuvchi jihatlarini va post metod pedagogikasining o'ziga xos xususiyatlari ko'rib tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: yosh o'quvchilar, bolalar, o'qitish, ingliz tili, post-metod

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДОЛОГИИ POST METHOD В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

*Якупова З.А.,
докторант, Узбекский государственный университет мировых языков*

Аннотация. Важно использовать постметодную педагогику в процессе обучения языку и иметь возможность создать живую среду и диалог между учителем и учеником исходя из ситуации. Постметодическая педагогика помогает учащимся свободно общаться в реальной среде бегло и в соответствии с нормами языкового права. В данной статье анализируются отличительные аспекты методов обучения иностранному языку и особенности постметодной педагогики.

Ключевые слова: младшие школьники, дети, обучение, английский язык, постметод.

APPLICATION OF POST METHOD METHODOLOGY IN TEACHING ENGLISH LANGUAGE

*Yakupova Z.A.,
PhD student, Uzbekistan State world languages university*

Annotation. It is important to use post-method pedagogy in the process of language teaching and to have the opportunity to create a lively environment and dialogue between the teacher and the student based on the situation. Post-methodical pedagogy helps students to communicate freely in a real environment fluently and in accordance with the rules of linguistic law. In this article, the distinguishing aspects of foreign language teaching methods and the specific features of post-method pedagogy are analyzed.

Key words: young learners, children, teaching, English, post-method

Kirish. Jadal rivojlanayotgan va o'zgarishlarga boy davrda, til o'rgatishda yondashuv va usullar ham o'zgarib bormoqda. Til o'rgatishdagi metodlar ham jamiyatning va o'rganuvchilarning talab va taklifiga ko'ra vaqti vaqti bilan o'zgarib turadi. Shunday qilib, til o'rgatish bo'yicha mutaxassislar til o'rgatishning eng yaxshi va eng samarali usulini topish, til o'rgatish metodikasining nazariyalarni yaratish maqsadida o'qitishning asosiy qismlarini va til o'qitishda nimalarga e'tibor qaratish lozimligini sinchkovlik bilan o'rganib bormoqdalar. Shu kabi bajarilayotgan ilmiy izlanishlar natijasi o'laroq, til o'rgatishda sinf va guruhlarga mos tanlangan metodlar tog'ri qo'llanilsa yaxshi natija berishiga ishonch bildirishimiz mumkin. Ma'lumki, bunday yondashuvlar/usullarga quyidagi metodlarni sanab o'tsak joiz hisoblanadi:

Grammatika-tarjima usuli, To'g'ridan-to'g'ri usul, Audio-lingual metod, Kognitiv-kod yondashuvi, Silent Way, suggestopedia, Umumiy jismoniy javob, Kommunikativ tilni o'rgatish, Tabiiy yondashuvlar va hamkorlikda o'rganish.

Qolaversa, til pedagogikasiga yondashuvning o'zi shunchaki "toshga o'rnatilgan" statik tamoyillar yig'indisi emasligi haqiqatdir. U dinamik (Braun, 2002: 11) o'qitish jarayonida nima sodir bo'lishiga asoslanadi. Darhaqiqat, til o'qituvchilari muayyan sinflarda turli xil kelib chiqishi bo'lgan bir guruh talabalar qatnashadigan sinf faoliyati bilan shug'ullanadigan va bunday holatlarga mos keladigan mutaxassislar hisoblanishadi. O'qituvchilarining til o'rgatishdagi oltinga teng tajriba, ko'nikma va metodlari ularning o'z dars jarayonidan olingan tajribalarga asoslangan bo'ladi.

E'tibor qaratish joiz bo'lgan masalardan yana biri muayyan vaziyatlar uchun qaysi yondashuv va usullar eng yaxshi yoki eng mos kelishi haqida xulosa chiqarishdir (Harmer, 2001: 96). Ko'plab tadqiqotchilarning izlanishlaridan kelib chiqadigan xulosalarga nazar solsak, ta'lim berishda va yoki til o'rgatishda eng yaxshi usul yo'q va bo'lmaydi ham deb ta'kidlab o'tishgan. O'qituvchilar, shu jumladan ingliz tili o'qituvchilari o'qitish jarayonida vazifalarni tartibga solish va ustuvorliklarni belgilashda keng ko'lamlı amaliyotga ega hisoblanishadi. Ular o'zlarining muayyan vaziyatlari va sharoitlarida o'zlari va talabalar uchun eng mos keladigan holatlarga asoslanib, o'zlarining sinf amaliyotlarini ishlab chiqish imkoniyati va malakalariga egadirlar (Nunan, 2003: 10). Ular darsda ma'lum bir o'qitish usuli bilan chegaralanib qolmay, balki bir qancha metodlardan foydalangan holda dars o'tishni ma'qul ko'rishadi va bu orqali talabalarining ijtimoiy kelib chiqishi, o'rganuvchilarning xohish istaklari va shar sharoitlariga ham e'tibor qaratib o'z o'qitish jarayonlarini amalga oshirishadi va bu ularga ham va o'rganuvchilarga ham o'z o'rnida qulayliklar yaratadi.

Adabiyotlar tahlili. Til o'rgatish va o'rganishda metodikasining ildiz parametrlari mavjud bo'lib: o'ziga xoslik, amaliylik va imkoniyat. Xususiyat parametri - ma'lum bir ijtimoiy-iqtisodiy lingvistik va madaniy fonga asoslangan holda ma'lum bir vaziyat va kontekstda ma'lum bir o'qituvchilar guruhiga ta'lim beradigan o'qituvchilarning ma'lum bir guruhiga nisbatan sezgirlikni anglatadi. Amaliylik parametri ikkita atamani, keng ma'noda - nazariya va amaliyot o'rtasidagi munosabatni va tor ma'noda - o'qituvchilarning sinfda o'qitish jarayonida nima sodir bo'lishini kuzatish va nazorat qilish qobiliyatini anglatadi. Xulosa qilib aytganda, tadqiqotga asoslangan mutaxassislar tomonidan yaratilgan kasbiy nazariya va o'qituvchilar tomonidan til o'rgatish va o'rganish jarayonida o'z tajribalari asosida ishlab chiqilgan shaxsiy nazariya mavjud (Bu sinfdagi harakat tadqiqoti shaklida bo'lishi mumkin.). Biroq, shaxsiy bilim «sinfda muayyan ishlarni qanday qilish to'g'risida shunchaki xulq-atvor bilimni o'z ichiga olmaydi; u fikrni faoliyat bilan bog'laydigan kognitiv o'lchovni o'z ichiga oladi, nima qilish kerakligini bilishning kontekstga o'rnatilgan, talqin qilish jarayoniga asoslangan bo'ladi» (Friman, Kumaravadivelu, 2006). Imkoniyat parametri hokimiyat va hukmronlik bilan bog'liq bo'lib, ijtimoiy tengsizliklarni yaratish va qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Ushbu parametr talabalar va o'qituvchilarning shaxsiy shaxsiyatiga urg'u beradi va «odamlar pedagogik muhitga olib keladigan tajribalar bilan ishlaydigan nazariyalar, bilim shakllari va ijtimoiy amaliyotlarni ishlab chiqish zarurligini» ta'kidlaydi (Kumaravadivelu, 2006: 171-174.)

Natijalar va muhokamalar

Yosh o'quvchilarga, ingliz tilini o'rgatishda post-metodni qo'llash uchun ingliz tili o'qituvchilariga quyidagilarni aniqlash lozim hisoblanadi:

- 1) o'quvchilarning ijtimoiy-iqtisodiy madaniyatini aniqlash,
- 2) o'quvchilarning xususiyatlarini aniqlash,
- 3) o'zlashtirish, moslashtirish, tanlash, rivojlantirish yoki mos yaratish tavsia etiladi. Ingliz tili o'quv materiallari,
- 4) talabalarining kelib chiqishi va xususiyatlaridan kelib chiqqan holda ma'lum

ingliz tilidagi materiallarni etkazib berishda ma'lum usullarni qo'llashni aniqlash

5) keyingi o'qitishni rejalashtirish va amalga oshirish uchun nima qilish ekanligini aniqlash.

Ushbu besh bosqich bir-biri bilan bog'liq va bir-biriga ta'sir qiladi va ba'zida ular bir-biriga o'xshab ketadi. Albatta har bir metodni qo'llash uchun ham aynan bir qadamlarni bosib o'tish va bazi bir bosqichlarga e'tabor berish lozim.

Yosh o'quvchilarga ingliz tilini o'rgatish, ehtimol, kattalarga qaraganda ancha murakkabroqdir. Tilni o'rganishda, shu jumladan chet tilini, ingliz tilini o'rganishda ular kattalar ularga nima deyishini tushunishga harakat qiladilar va kontekstga asoslangan ma'nolarni qurish orqali ulardan qilishni so'rashadi. Shuning uchun ingliz tili o'qituvchilari ingliz tilini o'rganishni osonlashtirishda - post-metodni qo'llashda o'zlarining ijtimoiy-iqtisodiy, lingvistik va madaniy kelib chiqishiga ega bo'lgan talabalariga mos keladigan mazmunli kirish matnlari, vazifalari, kontekstlari va mos uslublari bilan ta'minlashi kerak. Buning uchun ingliz tili o'qituvchilariga kamida besh bosqichni quyidagi tarzda bajarish tavsiya etiladi.

1. Talabalarning ijtimoiy-iqtisodiy, lingvistik va madaniy asoslarini aniqlash

Ingliz tilini o'qitish va o'qitish jarayonini muvaffaqiyatli olib borish uchun ingliz tili o'qituvchilari qilishlari kerak bo'lgan birinchi qadam bu ularning talabalarini kimligini tekshirishdir. Talabalarning kimligini bilish ingliz tilini o'qitishda muhim ahamiyatga ega, chunki u nimani o'rgatish kerakligi bilan bog'liq talabalarning ehtiyojlari va kelib chiqishiga mos keladigan materiallar va qanday o'rgatish kerak - materiallarni yetkazish usullari va talabalarga munosabatda bo'lish usullari aniqlaydi. McNeil va Wiles (1990: 79) o'qituvchilar uchun yaxshi boshlanish ularning o'quvchilari haqida ba'zi umumiy ma'lumotlarni (masalan, etnik va oilaviy kelib chiqishi, oilaviy ahvoli, ota-onalarning maktabda ta'lim darajasi, diniy yo'nalishlari, va hokazo) bilib olish deb takidlaydilar. Ayers va Grey (2000: 2), shuningdek, o'qituvchilar o'quvchilarning qobiliyatlari, erishganliklari, shuningdek, muvaffaqiyatsizliklari, motivatsiya darajasi, jinsi, etnik kelib chiqishi va maxsus ta'lim ehtiyojlari bo'yicha o'quvchilarning farqlarini hisobga olishlari kerakligini taklif qiladi. Ingliz tili o'qituvchilari alohida ta'limga muhtoj talabalarga ko'proq e'tibor berishlari kerak. Ular o'zlarining lingvistik qobiliyatlari va ko'nikmalarini optimal tarzda rivojlantirishlari uchun ularga yaxshi munosabatda bo'lishlari kerak. Bundan tashqari, Stivenson va Stigler (1992: 52) oilalar, maktablar va kengroq madaniy e'tiqodlar bolalarning muvaffaqiyatlari yoki muvaffaqiyatsizliklarida muhim rol o'ynashini ta'kidlaydilar. Bundan tashqari, so'nggi paytlarda o'quv jarayonidagi ijtimoiy-affektiv komponentlarni tan oladigan o'quvchilarning tajribali til o'rganish jihatlari yaxshi yo'lga qo'yilgan (Nunan in Eyring, 2001: 334).

2. Talabalarning xususiyatlarini aniqlash

Talabalarning xususiyatlarini aniqlash oldingi qismda muhokama qilingan, talabalarning ijtimoiy-iqtisodiy, lingvistik va madaniy kelib chiqishini aniqlash bilan deyarli bir xil. Biroq, bu qadam o'rganish uslublari va o'rganish strategiyalari bilan chambarchas bog'liq. Talabalarning xususiyatlarini bilish ingliz tili o'qituvchilarini o'z talabalariga to'g'ri munosabatda bo'lishlari uchun yaxshi ishlab chiqadi, chunki talabalarning har biri o'z til o'rganish uslubi va strategiyasiga ega. Bundan tashqari, har xil o'quvchilarning kuchli tomonlari har xil, chunki ular o'ziga xos intellektga ega, shuning uchun o'qituvchilar ularga o'zlarining to'liq potentsiallarini ro'yobga chiqarishga yordam berishlari kerak (ko'p intellekt: mantiqiy / matematik, vizual / fazoviy, tana / kinestetik, musiqiy / ritmik, shaxslararo, intrapersonal va og'zaki). / lingvistik (Gardner Larsen-Frimanda, 2000: 169-170).

3. Muvofiq ingliz tili o'quv materiallarini qabul qilish, moslashtirish, tanlash, ishlab chiqish yoki yaratish

Ingliz tili o'qituvchilari o'z talabalarini mos o'quv materiallari bilan ta'minlash orqali o'rganishlarini osonlashtirishlari kerak. Muvofiqlik mezonlari o'quv

materiallarining o'quvchilarning ijtimoiy-iqtisodiy lingvistik madaniy kelib chiqishi, ehtiyojlari va xususiyatlari asosida qabul qilinishi, moslashtirilishi, ishlab chiqilishi yoki hatto yaratilganligidir. Tegishli o'quv materiallari o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va ularni o'rganish va o'rganayotgan narsalarini amaliyotda davom ettirishga majbur qiladi. Agar o'quv materiallarini yaratish yoki ishlab chiqish juda qiyin bo'lsa, ular xususiy nashriyotlar tomonidan taqdim etilgan talabalarning ehtiyojlari va xususiyatlariga mos keladigan ko'plab materiallarni tanlashlari mumkin (yoki agar materiallar haqiqatan ham kontekstga mos keladigan bo'lsa, moslashtirishi yoki hatto qabul qilishi mumkin. talabalar uchun). Bu Nunan va Lamb (2000: 116) ning fikriga ko'ra, o'qituvchilar o'quv materiallarining mazmuni o'quvchilarga mos keladimi yoki yo'qligini aniqlashlari kerak. Bu juda muhim, chunki bunday o'quv materiallari sinflarda yangi madaniyat bilan o'zaro munosabatlarning muayyan modellarini aniqlash bilan bog'liq.

4. Talabalarning kelib chiqishi va xususiyatlaridan kelib chiqqan holda ba'zi ingliz tilidagi materiallarni etkazib berishda ma'lum usullarni qo'llash

Metoddan keyingi davrda ingliz tili o'qituvchilari darsga qatnashayotgan talabalarning ma'lum bir guruhiga ma'lum bir o'quv materialini etkazishda muayyan usullardan foydalanish erkinligiga ega.

Hatto ingliz tili o'qituvchilariga sinfda eng yaxshi ishlaydigan va talabalarning ijtimoiy-iqtisodiy lingvistik madaniy kelib chiqishi, ehtiyojlari va xususiyatlariga mos keladigan o'z tartib-qoidalarini qo'llashga ruxsat beriladi. Talabalar uchun mos o'quv materiallarini yetkazib berishda ular endi qat'iy tartib-qoidalar bilan cheklanmaydi. Agar bunday tartiblar, xususan, o'qituvchilar, talabalar va o'quv muhiti uchun mos bo'lsa, o'qitish va o'qitish jarayonida qo'llash amaliy bo'lsa va qo'llash mumkin bo'lsa, protseduralar oldindan belgilangan o'quv va ta'lim maqsadlariga erishish uchun o'quv muhitini yaratadi. Ular ma'lum bir holat va shart uchun qabul qilinadi va qabul qilinadi.

Xulosa. Yuqoridagi munozaralarga kelsak, ba'zi xulosalar chiqariladi. Talabalarning ingliz tilini o'rganishini optimallashtirish uchun ingliz tili o'qituvchilari o'z o'quvchilarining kimligini - kelib chiqishi, ehtiyojlari va xususiyatlarini bilishlari kerak. Talabalar kimligini bilib, ingliz tili o'qituvchilari talabalarni mos o'quv materiallari bilan ta'minlashi kerak. Demak, ingliz tili o'qituvchilari o'z o'quvchilariga ularning o'zlari, o'quvchilari kimligi, qanday ta'lim sharoitida ekanligiga qarab mos usullarni tanlab, ularga to'g'ri munosabatda bo'lishlari kerak.

Adabiyotlar

1. Ayers, H. and Gray, F. (2000). *Classroom Management: A Practical Approach for Primary and Secondary Teachers*. London: David Fulton Publishers.
2. Brown, H. D. (2002). English Language Teaching in the "Post-Method" Era: Toward Better Diagnosis, Treatment, and Assessment. In Richards, J. C. & Renandya, W. A. (Eds.). *Methodology in language teaching: An anthology of current practice* (pp. 80-91). Cambridge: Cambridge University Press.
3. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. (5th Ed.). New York: Pearson Education, Inc.
4. Crawford, J. (2002). The role of materials in the language classroom: Finding the balance. In Richards, J. C. & Renandya, W. A. (Eds.). *Methodology in language teaching: An anthology of current practice* (pp. 80-91). Cambridge: Cambridge University Press.
5. Brewster, J., Ellis, G., and Girard, D. (2004). *The Primary English Teacher's Guide* (New Edition). Edinburgh Gate, Harlow, Essex: Penguin English.
6. Eyring, J. L. (2001). Experiential and Negotiated Language Learning. In Celce-Muria, M. (Ed.). *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 333-356) (3th Ed.). South Melbourne: Heinle&Heinle Thomson Learning.
7. Goodwyn, A. and Branson, J. (2005). *Teaching English: A Handbook for Primary and Secondary School Teachers*. New York: RoutledgeFalmer.
8. Harmer, J. (2001). *The practice of English language teaching* (3rd Ed.). Harlow: Longman.
9. Hedge, T. (2008). *Teaching and Learning in the Language Classroom*. Oxford: Oxford University Press.